

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדור הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת ויקהל-פקודי תשע"ב

שבת - עדות על עולם מושלם

היא מעידה על השגרה, ולא על החריגה מן השגרה, שזהו המועד. "וינרא אל'קים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא). הכל שלם ומושלם, ללא צורך לחרוג מן הטבע. בחוקי הטבע יש מענה מספיק לכל צרכי העולם וברואיו.

בגלל שהשבת מעידה על הסדר והחוקים שקבע ה' בששת ימי בראשית - אין במוספי השבת קרבן חטאת. כי החטאת מעידה על חטא וחסרון¹, וכיון שמעשי ה' בששת ימי בראשית שלמים הם, ללא שום חטא וחסרון ח"ו, לכן אין במוספי השבת קרבן חטאת, רק עלות². לעומת זאת, במוספי שאר המועדים יש קרבן חטאת, כי שאר המועדים הם תוצאה של חטאים וחסרונות - חטא הלבנה (ראש חודש), חטא אדם הראשון (ראש השנה), חטא העגל (יום הכפורים), והחטאים שגרמו לנו לרדת למצרים (עי' נדרים לב, א), שכתוצאה מזה נולד הצורך להוציאנו משם (פסח), ללכת במדבר ארבעים שנה (סוכות), ולקבל תורה (שבועות), בלי יכולת להשיג אותה מעצמנו, כדרך שהשיגו אותה אברהם יצחק ויעקב, שכמעט ולא חטאו בימי חייהם, [לכן נקראו "ישרים" (עי' כה, א)], ולכן הצליחו להשיג את התורה מעצמם, בלי לקבלה מן החורץ (עי' ב"ר צה, ג), ולקיימה עד שלא ניתנה (משנה קדושין פב, א; תנא דבי אליהו פ"ו ד"ה ברוך המקום). השבת היא מעשה אלקינו, היא שלמה לגמרי, לכן אין בה צורך בחטאת. [וכן קרבן התמיד, שבא על מעשה אלקינו - דבר יום ביומו - אין בו חטאת]. לעומת זאת, הימים הטובים באים לתקן חטאים מסוימים, שהם מעשי הברואים, לכן יש בהם צורך בחטאת.

זו גם הסיבה לכך, שבתפלת מוסף של שבת - שהיא כנגד קרבן מוסף של שבת - איננו אומרים "מפני חטאנו גלינו מארצנו". ביו"ט אנו אומרים כן, וכן במוסף של ראש חודש שחל להיות בשבת אנו אומרים "ולפי שחטאנו לפניך אנו ואבותינו חרבה עירנו ושם בית מקדשנו" - בגלל ראש חודש - אבל בשבת רגילה אנו אומרים רק "יהי רצון שתעלנו לארצנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו". איננו מזכירים את החטא ואת החורבן. כי שבת היא בסימן של שלמות. אין וידויים על החטא בשבת. רק ביו"ט אנו מזכירים שמפני חטאינו קרה מה שקרה, ואין אנחנו יכולים לעלות ולהראות.

אולי מסיבה זו פרשת קרבנות המוספים (במדבר כח-כט) סמוכה לפרשה שבה משה סומך את ידיו על יהושע וממנה

על מה מתפללים בשבת, ועל מה לא?

התורה אומרת: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם: אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קדש..." (שמות לה, א-ב). מיד אח"כ בא ציווי נוסף: "זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: קחו מאתכם תרומה לה'... וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו... את המושפן" (שם, ד ואילך). מדוע באים שני הצווים האלו יחד? מה הקשר בין השבת למלאכת המשכן? מסביר רש"י: "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת" (רש"י שם, ב). אמנם צריכים לבנות משכן, אבל לא בשבת. בשבת - "כל העושה בו מלאכה יומת" (שם, ב), אפילו אם עשה אותה בשביל המשכן.

אנו אומרים בתפילה בשבת, "רצה ה' אלקינו בעמך ישראל ובתפלתם, והשב את העבודה לדביר ביתך". לעומת זאת, "ולירושלים עירך ברחמים תשוב" איננו אומרים בשבת. למה את זה אומרים בשבת, ואת זה לא אומרים בשבת? חושבני שהתשובה פשוטה: בברכת "ולירושלים עירך ברחמים תשוב" אנו מתפללים על בנין המקדש, ובנין המקדש אינו דוחה שבת, לכן בקשה זו איננו מבקשים בשבת. אבל "השב את העבודה לדביר ביתך" היא בקשה על חידוש עבודת הקרבנות, ועבודת הקרבנות כן דוחה שבת. אמנם לא כל עבודה דוחה את השבת, אבל הרבה קרבנות כן דוחים שבת. תמידים, מוספים, קרבן פסח ועוד קרבנות - דוחים את השבת. לכן את ברכת "והשב את העבודה לדביר ביתך" אנו כן אומרים בשבת.

מדוע אין אומרים הלל בשבת?

השבת היא תחילה למקראי קדש, ובכל זאת, בכל הימים הטובים אנו אומרים הלל, ובשבת איננו אומרים הלל. גם "מזמור שיר ליום השבת" פותח ב"טוב להדות לה' ולזמר לשמך עליון" (תהלים צב, ב), ובכל זאת, איננו אומרים הלל בשבת. מדוע? - שאלה זו נשאלה כבר בגמרא, ותירצו עליה ששבת איננה "מועד", ולכן אין אומרים בה הלל (ערכין י, ב). מהו עומק הענין בזה ששבת איננה נקראת "מועד"? נראה שעומק הדברים הוא זה: הלל נתקן על נס, שהוא שינוי בטבע, ואילו השבת מסמלת דוקא את ההפך, את הסדר שבטבע. סדר נפלא שנקבע בששת ימי בראשית, ושואין בו שום חסרון כלל. לכן השבת לא נקראת מועד, כי

אפוא למן: "לְהַגִּיד בְּבִקְרַת חֶסֶדְךָ" - בבוקר רואים את חסד ה', יורד מן בשפע, ומכסה את כל המדבר. וְאֶמְנֹתְךָ בְּלֵילוֹת - בלילה צריך להאמין שגם מחר ירד מן, ולא להשאיר מן למחר. "בְּפֶרֶחַ רְשָׁעִים" - כשהרשעים מנסים להתחכם ולהותיר מהמן, הרי זה "כְּמוֹ עֵשָׂב", המן אינו מחזיק מעמד, וְיִרְגַם תּוֹלְעִים וְיִבְאֵשׁ" (שמות טז, כ). "וְיִצְיִצּוּ כָּל פְּעֻלֵי אֲנָן" - דתן ואבירם מציצים בשבת לראות, אולי אפשר ללקוט מן. ומה יוצא להם מזה? - "לְהַשְׁמֵדֵם עֲדֵי עַד". הם נבלעים באדמה יחד עם עדת קרח (במדבר טז). איזה מן נשאר בכל זאת ולא הבאיש? - "שְׁתוּלִים בְּבֵית ה'". צנצנת המן שהניח אהרן באוהל מועד (שמות טז, לב-לד), היא נשארת לדורות ולא מתקלקלת. להעיד ולהודיע, שאם אדם רוצה להחזיק מעמד, עליו להיות ש ת ו ל בבית ה' (כמו צנצנת המן), להתייחס אל "בית ה'" - אל הרוחניות - כעיקר, ואל הגשמיות כטפל. לעומת זאת, אם אדם מתייחס אל העולם הזה כעיקר, מראים לו שלעולם הזה אין קיום - "וְיִרְגַם תּוֹלְעִים וְיִבְאֵשׁ".

נמצא אפוא, שמזמור זה הוא מזמור לשבת בעקיפין, כי הוא מזמור למן, והמן מעיד על השבת.

חילוק מלאכות בשבת ולא ביום טוב - מדוע?

הגמרא אומרת: "יש חילוק מלאכות לשבת, ואין חילוק מלאכות ליום טוב" (מכות כא, ב). כלומר: אדם שעשה בשבת כמה מלאכות בשגגה, כגון: זרע וחרש וקצר, חייב חטאת על כל אחת ואחת. סקילה אי אפשר לחייב על כל אחת ואחת (במקרה שהזיד), כי אי אפשר להמית אדם יותר מפעם אחת, אבל בשוגג חייב חטאת על כל אחת ואחת. לעומת זאת, ביום טוב, אם חרש וזרע וקצר והתרו בו על כל דבר ודבר, אינו חייב שלוש מלקויות אלא רק מלקות אחת. ביו"ט לא שייך לדון על השוגג כי אין חיוב קרבן על עשיית מלאכה בשגגה ביו"ט. רק על המזיד חייבים ביו"ט, ובמקרה זה - אינו חייב אלא מלקות אחת על כל המלאכות שעשה. זהו שאמרו "יש חילוק מלאכות לשבת, ואין חילוק מלאכות ליום טוב".

שאל השער המלך (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"א): מה יהיה הדין ביום הכפורים? ביום הכפורים שייך לדון גם על השוגג לגבי חטאת, וגם על המזיד לגבי מלקות (שכן העושה מלאכה ביום הכפורים חייב מלקות, ולא מיתת ב"ד), וקדושת יום הכפורים הרי ממוצעת בין קדושת שבת לקדושת יו"ט - פחות חמורה משל שבת, ויותר חמורה משל יו"ט - וא"כ יש לדון, האם דין יום הכפורים כשבת לעניין חילוק מלאכות, או שדינו כיו"ט?

אינני יודע אם על פי הסברא שנאמר כאן מותר לפסוק הלכה בשאלה זו, אבל אולי מותר לומר כך: הרי מאיזה טעם יש חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט? מפני שהשבת היא זכר למעשה בראשית. והרי במעשה בראשית,

אותו להיות מנהיג אחריו (שם כז, טו-כג). מה הקשר בין הענינים הללו? - אולי מותר לומר כך: הרי חז"ל אמרו, "פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה" (ב"ב עה, א). מה ההבדל בין חמה ללבנה, בין פני משה לפני יהושע? - לשם כך יש להתבונן בפרשת המוספים. מה רואים בפרשת המוספים? - רואים שם, שבכל המוספים יש חטאת, ורק בשבת ובקרבן התמיד אין חטאת. למה? - כי המועדים הם תוצאה של חטאים וחסרונות, כפי שהזכרנו לעיל. לכן יש בהם חטאת, ולכן הם תלויים במהלך הלבנה, שגם בה יש פגם וחסרון. לעומת זאת, השבת אינה באה על חטא, אלא על מעשי ה', שהם שלמים ואין בהם חסרון, וכן התמיד בא על מעשי ה'. לכן אין בתמיד ובשבת קרבן חטאת, ולכן השבת והתמיד אינם תלויים במהלך הלבנה, אלא במהלך החמה, שאין בה פגם וחסרון. זהו ההבדל בין מדרגתו של משה למדרגתו של יהושע. במדרגה של משה אין פגם. המדרגה של יהושע היא מדרגה עם פגם. אין לו דרגת השלמות של משה רבינו. לכן פני משה כפני חמה, ופני יהושע - כפני לבנה.

"מזמור שיר ליום השבת" - על ענין המן

"מְזֻמָּר שִׁיר לְיוֹם הַשֶּׁבֶת" בא להודות לה' על מעשיו השלמים והמושלמים, שאין בהם שום פגם. "מְזֻמָּר שִׁיר לְיוֹם הַשֶּׁבֶת" - טוב לְהוֹדוֹת לַה'". להודות על הבריאה הנפלאה שה' ברא. יהודי הרי אומר בכל בְּקֶרֶךְ, שהוא מרוצה מכך שה' ברא את העולם. "ברוך שאמר והיה העולם", אני מודה לה' שאמר והיה העולם. אמנם פה ושם יש צרות בעולם, אבל בסך הכל הקב"ה מעיד שהעולם הוא טוב מאד, "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהָיָה טוֹב מְאֹד" (בראשית א, לא). יש צרות? - בני אדם הם שגורמים לעצמם את הצרות במעשיהם הפגומים. אבל הקב"ה מצדו ברא עולם טוב מאד.

והנה, "מְזֻמָּר שִׁיר לְיוֹם הַשֶּׁבֶת", הוא מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים (תמיד פ"ז מ"ד), שאז הכל יהיה שלם ומושלם, בלי פגמים. ובכל זאת, הרי מזמור זה הוא גם שיר ליום השבת. וקשה לכאורה: הרי במזמור זה לא נזכר שום דבר שקשור לשבת. אין בו זכר לשלוש סעודות, לא לקידוש, לא לקרבן מוסף, ולא לאיסור מלאכה. אמנם המזמור מתחיל ב"טוב להודות" - ראשי תיבות ל"ט, רמז לל"ט מלאכות - אבל בכל זאת, באופן מפורש לא נזכר בו שום דבר שקשור לשבת. במה א"כ קשור מזמור זה ליום השבת? למה הוא נקרא "מְזֻמָּר שִׁיר לְיוֹם הַשֶּׁבֶת"?

אולי מותר לומר, שמזמור זה קשור לשבת, מפני שהוא רומז על ענין המן. המן הוא העדות שה' נתן לנו על השבת - "וַיִּבְרָא ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַיָּם וְאֶת כָּל הַיְּבֵשֹׁת וַיְבָרֶךְ אֶת הַיּוֹמִים" (שמות טז, כט). "מזמור שיר ליום השבת" רומז

בשבת. מבחינה זו שבת רומזת לעוה"ב.

מחלוקת חז"ל והביתוסים בספירת העומר - בגלל כפירת הביתוסים בעולם הבא

תפיסה זו, שהשבת היא מעין עולם הבא, יתכן וגרמה למחלוקת הידועה של הביתוסים עם חכמי התורה בענין ספירת העומר. הביתוסים הרי פירשו, שמה שנאמר בתורה "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמֶּחֶרֶת הַשֶּׁבֶת" (ויקרא כג, טו), הכוונה היא למחרת שבת בראשית (שבתוך הפסח), ולא קבלו את דברי חז"ל, שהכוונה היא למחרת יום טוב ראשון של פסח. למה לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל? מה היה אכפת להם לספור ספירת העומר מיום זה או מיום אחר? חשבתי לבאר כך: השבת הרי רומזת לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת (משנה סוף מס' תמיד), שאין אחריו שום דבר נוסף. ואם כן, כשהתורה מדברת על "מחרת" השבת, לא מסתבר שכוונתה לשבת בראשית, הרומזת לעולם הבא, שאין לו "מחרת". אם היתה התורה רוצה לדבר על יום ראשון בשבוע, היתה מכנה אותו "יום ראשון בשבת", ולא "מחרת השבת". לכן הבינו חז"ל, ש"מחרת השבת" מוכרח להתפרש כמחרת יום ראשון של פסח, ולא מחרת שבת בראשית, שהיא "תחנה סופית" שאין אחריה כלום. [אמנם בגמרא מובאים טעמים אחרים לפירושה של חז"ל בפסוק זה, ואולם ידועים דברי הגר"א ז"ל, שלחז"ל היו תמיד טעמים נוספים לדבריהם, חוץ מן הטעמים שמסרו לנו (עי' תוספת מעשה רב אות צ"ה), וא"כ יתכן שגם הטעם שאמרנו הוא אמת. ועי' ברמב"ם (הלכ' תמידין ומוספין פ"ז הי"א), שגם הוא הביא הוכחה מְשֻׁלוֹ לנכונות מסורת חז"ל בפירוש הלשון "מחרת השבת".]

ע"פ זה מובן, מדוע לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל בענין זה. הביתוסים הרי כפרו בעולם הבא (אבות דר"נ פ"ה); טענו שאין אחרי העולם הזה עולם נוסף שכולו שבת. לכן לא יכלו להסכים לפירושם של חז"ל על "ממחרת השבת", ופירשו את הפסוק באופן אחר.⁵

יום שכולו שבת - ללא תפיסת ידי אדם

בית שמאי הרי אמרו על השבת, "מחד שביך לשבתך" (ביצה טז, א) - מיום ראשון שבשבוע צריך כבר להתכונן לשבת שבסופו. אמנם בית הלל חלקו עליהם ואמרו "ברוך ה' יום יום", אך מובא כבר, שבעצם מודים בית הלל לבית שמאי, ורק מפני שהיו מצויינים במידת הבטחון ובטחו בה' שיספק להם את צרכיהם בכל יום, לא נהגו למעשה כבית שמאי.⁶ אבל בעצם צריכים להתחיל מאחד בשבת להכין לשבת. כי שבת היא סוף מעשה במחשבה תחילה, היא סוף כל המעשים. אמנם ה' עשה בששה ימים כל מה שהיה צריך לעשות ורק אח"כ ביום השביעי שבת, אבל השבת היתה כבר במחשבה תחילה. במחשבה - היא היתה תחילת כל המעשים. הכל נברא, כדי שהאדם יגיע ליום שכולו שבת.

"ה' בְּחֶזֶק יָדוֹ יִסַּד אֶרֶץ" (משלי ג, יט), וכשעושים דבר בחכמה, יש לכל מלאכה חשיבות בפני עצמה. למשל, אדם שרוצה לתפור מעיל, צריך להחליט כמה צמר לגזוז, כמה חוטי שְׁתֵי לטוות וכמה חוטי ערב, צובע חלק מהחוטים בצבע זה, חלק בצבע אחר, תופר שרוול, תופר כפתורים, לכל מלאכה יש משמעות וחשיבות עבור התכלית הסופית. לעומת זה, מלאכת יו"ט איננה זכר למעשה בראשית, היא זכר ליציאת מצרים, ובמצרים תכלית המלאכה לא היתה ליצור ממנה איזה דבר. המצרים הרי העבידו את אבותינו בעבודות שאינן מועילות, כפו עליהם לבנות "אֶת פֶּתִים נְאֻת רַעֲמֶסֶס" (שמות א, יא), פיתום - שראשון ראשון פי תהום בולעו, רעמסס - שראשון ראשון מתרוסס (סוטה יא, א). כלומר, בניה שמראש היה ידוע שלא תוכל להתקיים ולהחזיק מעמד, ולא נועדה אלא לשבור את גופם ורוחם של ישראל. נתנו מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים (שם, ב), שגם זה מורה שלא היו מעוניינים בעבודה תועלתית, אלא בעבודה לשמה, כדי לשבור את ישראל. כשעושים כך, אין חשיבות לכל מלאכה בפני עצמה, שהרי לא אכפת למצרי אם היהודי יזרע או יקצור או יעשה מלאכה אחרת, העיקר שיעבוד עד כלות כוחותיו וישבר ח"ו. על כן אין חילוק מלאכות ליו"ט, כי אין חשיבות לכל מלאכה בפני עצמה.

אם זה באמת הטעם למה יש חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט, ממילא יהיה דין יום הכפורים כדין יו"ט, מפני שגם יום הכפורים אינו זכר למעשה בראשית, אלא זכר ליציאת מצרים (כפי שאומרים בתפילות יום הכפורים), ממילא אם אין חילוק מלאכות ליו"ט גם ליום הכפורים לא יהיה חילוק מלאכות. כך נראה לעניות דעתי.

מצות שמחה בשבת

יש מחלוקת גדולה, האם יש מצנת שמחה בשבת.³ אמנם יש ענין שלא להיות בעצבות בשבת,⁴ אבל לגבי מצנת שמחה יש מחלוקת. שלמי שמחה לכולי עלמא אין בשבת. גם בראש השנה אין שלמי שמחה, אבל מכל מקום מלאכת אוכל נפש מותרת בראש השנה. הראשונים הסבירו, שבעצם היה ראוי לאסור מלאכת אוכל נפש גם ביו"ט, כמו בשבת, אבל מפני שמחת יו"ט התורה התירה לעשות בו מלאכת אוכל נפש. אבל בשבת, אפילו אוכל נפש לא התירה התורה. אולי מפני שאין מצנת שמחה בשבת.

חשבתי, אם מותר לומר, למה אין מצנת שמחה באכילה ושתיה בשבת? הלא עונג שבת יש, כל אחד יודע שמצוה לאכול בשבת בשר ודגים וכל מיני מטעמים, אבל שמחה באכילה ושתיה - אין. למה? - חשבתי, אולי מפני שהשבת היא "אחד מששים לעולם הבא" (ברכות נו, ב). היא רומזת על יום שכולו שבת. ו"עולם הבא" - אין בו לא אכילה ולא שתיה" (ברכות יז, א). לכן אין מצות שמחה באכילה ושתיה

לפזרם על פני ששה ימים? איננו יכולים לדעת מה היתה מחשבת ה', בפרסו את מעשה הבריאה על פני ששה ימים. "פני גִּבְהוֹ שְׁמַיִם מְאֻרָּךְ, פֶּן גִּבְהוֹ דְרָכֵי מִצְרַיִם וּמִחֻשְׁבֹּתֵי מִמְחֻשְׁבֹּתֵיכֶם" (ישעיהו נה, ט). אבל גם בשכל הקטן שלנו אפשר לתאר, מה היה קורה לו היה ה' בורא את העולם ביום אחד. הרי אז היה לנו "שבוע" שבו שני ימים בלבד - יום ראשון ויום שבת. נמצא, שכל יום היה או שבת או ערב שבת, ולעולם לא היו לומדים בשיבה... וגם מחוץ לשיבה, ההסתדרות היתה עושה "גשר", ולעולם לא היו עובדים! יהודים לא היו יכולים להסתדר בעולם שבו כל יום הוא שבת או ערב שבת. לכן ריחם עלינו הקב"ה, וברא את העולם בששה ימים, כדי שנוכל קצת ללמוד בשיבה, וגם בחיי המעשה להספיק משהו. אבל התכלית היא השבת, לרומם אותנו ליום שכולו שבת, שכל העולם יחזור להנהגה אלקית, בלי התערבות של בשר ודם כלל.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

ממילא אומרים בית שמאי, "מחד שביך לשבתך", וגם שמתחילת השבוע הכל צריך להיות משועבד לשבת. וגם בית הלל מודים להם בעצם. כולם מודים שהשבת היא התחנה הסופית, היא מעין עולם הבא.

יש מאמר חז"ל במדרש, שכל המועדים עתידיים להתבטל (חוץ מפורים) (מדרש משלי פרשה ט אות ב). אבל שבת - לא ראיתי שום דעה ששבת בטלה לעתיד לבוא. כי המועדים, כפי שהזכרנו, נולדו מחסרונות, וחסרונות לא יהיו לעתיד לבוא. אבל שבת היא השלמות, ולכן היא לא בטלה לעתיד לבוא. כל התכלית של העולם היא להגיע ליום שכולו שבת. ומהי השבת? - השבת באה לאות. "בְּיָמֵינוּ וּבְיָמֵינוּ יִשְׁרָאֵל אוֹת הוּא לְעֵלָם, פִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (שמות לא, יז). לא כמו אלה שטוענים, שעולם מורכב כזה לא יכול להתפתח בששה ימים. צריך להאמין, "פִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". ששה ימים, ולא יותר.

חז"ל שאלו עוד יותר מכך: "בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר? והלא במאמר אחד יכול להבראות!" (אבות פ"ה מ"א) במאמר אחד יכול היה הקב"ה לברוא את העולם כולו. ואם כך, למה ברא אותו בשלבים? (תחילה אור, אח"כ רקיע, וכו'). חז"ל תירצו את קושייתם, למה נברא העולם בעשרה מאמרות ולא במאמר אחד (ע"ש). אבל גם אחרי תירוצם של חז"ל, יש מקום לשאול: למה לא נאמרו עשרת המאמרות הללו ביום אחד? מדוע היה צורך

1. "חָטָא פִּירוּשׁוֹ גַם 'חֲסֻרוֹן', כְּמוֹ שְׁאוּמְרַת בַּת שֶׁבַע לְדוֹד: "וְהָיָה כְּשֶׁכָּבְדְּנוּ אֶת הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו (ואדוניו ימלוך תחתיו), וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֹטְאִים" (מל"א א, כא). אם אדוניו יתפוס את המלכות, תחסר המלכות ממני ומבני.
2. "אֵין בְּמוֹסְפֵי הַשְּׁבֵת חֲטָאָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַמוֹסְפִין, מִפְּנֵי שְׁכַנְסַת יִשְׂרָאֵל בַּת זֹגוֹ, וְהַכֹּל שֶׁלֹּא הוּא, וְהַמְשַׁכֵּל יִבִּין" (רמב"ן במדבר כח, ב). ובפשטות הכונה היא, שהשבת עומדת בסוד עולם שלם ולא, בלי חסרונות, וכפי שנתבאר כאן למעלה. [ועי' גם "פרי צדיק" פרשת פנחס אות י"ג ד"ה ומה שכתב הרמב"ן].
3. אֵיתָא בְּסַפְרֵי: "וּבְיָוִם שְׁמִחְתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְכָאֲשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וְהִקְעַתֶּם בְּחֻצְרֹת" (במדבר י, י), "וּבְיָוִם שְׁמִחְתְּכֶם - אֵלוֹ שְׁבֹתוֹת" (ספרי בהעלותך פסקא ע"ז). וכן הובא בכמה ראשונים (אב"ע ובעל הטורים במדבר שם, שבלי הלקט סי' פ"ב ועוד). וכתב ב"שבלי הלקט" (הובא בב"י או"ח סי' רפ"א), שעל זה סמכו לומר בתפלה בשבת "ישמחו במלכותך שומרי שבת", וכן "וישמחו בך כל ישראל מקדשי שמך". אבל הרמב"ן במלחמות (מו"ק יד, ב מדפי הרי"ף) והנמוק"י (שם יא, א מדפי הרי"ף) כתבו, שבשבת רק עונג כתיב בה, ולא שמחה. גם במחזור ויטרי (סי' קמב) כתב, "המועדים נאמרה בהן שמחה, מה שאין כן בשבת... ואע"ג דאיתא בספרי וביום שמחתכם זה השבת, מ"מ לא כתיבא ביה בהדיא כמו במועדים, שנאמר [בהם] 'וְשִׂמְחֶתָּ בְּחֻגְגְךָ' (דברים טז, יד), 'וְהָיִיתָ אֲנִי שְׂמֵחַ' (שם, טו)". [וגם בספרי הנ"ל, גירסת הגר"א היא: "וביום - אלו שבתות. שמחתכם - אלו שלש רגלים. מועדיכם - אלו ראש השנה ויום הכפורים". הרי שלגירסא זו, 'שְׂמִחְתְּכֶם' לא קאי אשבת].
4. עי' מה שהביאו התוס' (מו"ק כג, ב ד"ה מאן דאמר) מהירושלמי.
5. וגם ענינים אחרים שנחלקו בהם הצדוקים על חז"ל נבעו משיטתם הכפרנית - עי' "שם משמואל" (משפטים תרע"ד) בענין מה שהיו הצדוקים אומרים: יחיד מתנדב ומביא קרבן תמיד (מנחות סה, א). ועי' שיחת הרב שליט"א לפרשת כי תשא תשס"ח, בענין מה שנחלקו הצדוקים על חז"ל בפרה אדומה ואמרו, במעורבי שמש היתה נעשית (פרה פ"ג מ"ז).
6. עי' משנ"ב (סי' ר"ג סק"ב) שכתב: "הסכימו הרבה פוסקים, שגם הלל מודה שכדברי ב"ש עדיפא טפי, אלא שהיה בוטח בה' שבודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים, וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן (שלא לדאוג לצרכי השבת במשך ימי השבוע). אבל בשאר כל אדם, שאין בטחונו חזק כ"כ, גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי".